

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาหลักการเจริญวิปัสสนาภาวนา : เฉพาะกรณีคำสอนของ
พระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกขโต)
ผู้วิจัย : พระครูจันทโพธารนุวัตร (โพธิ์ทอง จันทโสภโณ)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (วิปัสสนาภาวนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
: พระศรีสุทธีเวที (ขวัญ ถิรมโน, ดร., ปธ.๙, พธ.บ., ศษม.,ปร.ด. (วัฒนธรรมศาสตร์).
: ดร.จรรณ วรณกสิณานนท์ ป.ธ.๗, พธ.บ., อ.ม., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ / มีนาคม / ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ เพื่อศึกษาหลักการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาชีวประวัติ ผลงานและแนวคำสอนการเจริญวิปัสสนาภาวนา ของพระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกขโต) และเพื่อศึกษาความสอดคล้องในการสอนเจริญวิปัสสนาภาวนาตามแนวคำสอน ของพระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกขโต) กับคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยการศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นต้น แล้วนำมาเรียบเรียงบรรยายเชิงพรรณนา ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และทำการสรุปผล

จากการศึกษาพบว่า หลักการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงตัววิปัสสนา หรือ ปัญญาที่เห็นจริงเห็นแจ้งในรูปนาม เป็นอธิปัญญาโดยอาศัยหลักการกำหนดรู้ใน สติปัฏฐาน ๔ เป็นเครื่องมือ และการจะเข้าถึงอธิปัญญาดังกล่าวได้ ต้องผ่านลำดับความบริสุทธิ์แห่งจิตหรืออริจิตต ที่เป็นสมาธิอันยิ่ง และจุดเริ่มต้นก่อนที่จะส่งให้ถึงอริจิตตได้ก็ต้องผ่านลำดับจากการมีศีลที่บริสุทธิ์หรืออริศีล จนถึงอธิปัญญา เป็นการปฏิบัติเนื่องด้วยหลักไตรสิกขา

ชีวประวัติผลงานและคำสอนการเจริญวิปัสสนาภาวนา ของพระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกขโต) พบว่าบรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๓ ปี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) และเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ คำสอนพื้นฐานพระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกขโต) สอนให้ดำรงอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนคำสอนในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เกี่ยวเนื่องด้วยการปฏิบัติในไตรสิกขาอันยิ่ง คือ อริศีล อริจิตต และอธิปัญญา ความเห็นที่ชอบ ถูกต้อง และบริสุทธิ์ เน้นให้ตามกำหนดรู้ตามอาการสมาธรรมปัจจุบันที่เป็นไปในกาย ด้วยสติสัมปชัญญะในอริยาบทใหญ่และอริยาบทย่อย โดยไม่ต้องมีคำบริกรรม

แต่ให้ตามกำหนดรู้อยู่ทุกขณะให้ได้มาก ๆ ให้มีสติสมาธิตามรู้กำหนดรู้ให้เท่าทันในอาการเคลื่อนไหวในอิริยาบถต่าง ๆ ของกาย และอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดกับจิต จนกระทั่งเกิดสัมมาทิฐิ มีสติปัญญาในที่สุด

ศึกษาความสอดคล้องในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามแนวคำสอนของ พระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกฺขิตฺโต) กับหลักการในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักการสอนการเจริญวิปัสสนาภาวนาของพระราชภาวนาวราจารย์ (บุญมา ปุณฺณภิกฺขิตฺโต) เป็นไปตามหลักการของวิธีการสอนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ตามหลักการกำหนดรู้ใน สติปัฏฐาน ๔ อันมีกาย เวทนา จิต และธรรม โดยมีหลักไตรสิกขา เป็นหลักสำคัญร่วมด้วย ซึ่งมีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส ตำราและหนังสือที่เกี่ยวข้อง

Thesis Title : A Study of Practice in Vipassanā Meditation : A Case Study of Phrarājjabhāvanāvarācāra (Buñmā Puññābhirato)

Researcher : Phrakhrūchanthapodhānuwattara (Pothong Candasobhaṇo)

Degree : Master of Arts (Vipassanā Meditation)

Thesis Supervisory Committee:

: Phra Srisuttiwati (Khoun Thiramano), Pali IX, B.A., M.A., Ph.D. (Cultural Science)

: Dr. Charoon Vannakasinanon, Pali VII, B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 31 / March / 2015

Abstract

This thesis has three objectives: to study the orders of Vipassanā-meditation practice taught in the Theravāda Buddhist Scriptures, to study Vipassanā principles and teachings of Phrarājjabhāvanāvarācāra (Buñmā Puññābhirato) and to study the conformity in the teachings of Phrarājjabhāvanāvarācāra (Buñmā Puññābhirato) and the Theravāda Buddhist Scriptures. Clarified and analyzed data are taken from the Theravāda Buddhist scriptures namely, the Tipitaka, Buddhist commentaries, Tīga, and other related scriptures such as the Visuddhimagga then composed, explained in details, corrected and verified by Buddhist scholars.

The Theravāda Buddhist Scriptures has arranged steps and procedures for practitioners to reach the body of insight meditation so that they attain the real understanding in Nāma (mind) and Rūpa (material) This refers to the higher wisdom, which relies on the awareness of the Four Foundations of Mindfulness.

One can reach the higher wisdom when has trained his mind, which has to be very well disciplined. And to be able to reach that, one has to train himself into higher morality. This can explained that the practice is according to the rule of the Threefold Training.

Phrarājjabhāvanāvarācāra (Buñmā Puññābhirato), presently Chief of Chaiyabhumī Provincial Sangha Administration, has been in monkhood as a novice at the age of 13 then further on as a monk until now. His insight meditation practice

teaching emphasize in the Threefold Training. That is: Adhisīla-sikkhā: training in higher morality, Adhicitta- sikkhā: training in higher morality and Adhipaññā- sikkhā: training in higher wisdom. He teaches that present moments should be mindfully noted without incantation and that practitioners should note the in-breath (beginning of air) at their nose and the rising or falling air in one's abdomen (end of air). He also teaches practitioners to mindfully note their daily activities and movements.

From the study, it is found that the teaching of Phrarājjabhāvanāvarācāra (Buñmā Puññābhirato), conform well to the principles in the Theravāda Buddhist Scriptures. That is, Phrarājjabhāvanāvarācāra's teaching are parts of the Theravāda Buddhist Scriptures and the mindfulness meditation's principle, which are called the Four Foundations of Mindfulness consisting of the Body, Mind and Mind-objects. These all appear in the Theravāda Buddhist Scriptures namely the Tipitaka, Buddhist commentaries, Tīga, and other related scriptures.